

Gribbefond

s.3

s.6

s.14

s.12

s.18

Innhold: 2-3: Leder og nyheter 4-5: Hva er egentlig gribbefond? 6-8: Peter Grossman – En gribbe eller ansvarlig investor 8: DRC i gribbens klør 9: Bare i utviklingsland, sa du? 10-11: Oversikt over gribbefondsaktivitet 12-13: Hvordan bli kvitt gribbene? 14-16: Kampen mot gribbene 17: Fra gateprotester til Twitter 18: En seier for SLUG: gjennomslag for gjeldsrevisjon

GJELDS- BREVET

Slett U-landsgjelda

nr.2, 2012

Kjære leser,

Det siste året har verdensøkonomien vært preget av et Europa i krise. Gjeldstyngede land som Hellas og Spania sliter med høy arbeidsledighet, opprør og dårlige økonomiske framtidsutsikter. Men samtidig som politiske ledere, fagforeninger og folk flest ikke vet sine arme råd, er det andre som gnir seg i hendene: Gribbefondene. I denne utgaven av Gjeldsbrevet skriver vi om disse «investorene» som mange vil kalle åtseldyret i internasjonal økonomi. Gribbefond er selskaper som har spesialisert seg på å kjøpe opp gjeld som er i ferd med å bli slettet, for en brøkdel av prisen, for deretter å kreve full tilbakebetaling.

Nå sirkler gribbene over Europa, men for land i Sør har de vært en grunn til bekymring i flere år. På side 6 gir vi deg en innføring i hva gribbefond egentlig er, mens du på side 8 kan lese hvordan Peter Grossman, eieren av gribbefondet FG Hemisphere selv definerer sin virksomhet. FG Hemisphere tapte tidligere i år en rettsak mot kongolesiske myndigheter om å kreve inn gammel, råttent gjeld. Gribbene tapte takket være press fra britiske Jubilee Debt Campaign (JDC). Les mer om Kongosaken på side 10 og om JDCs kamp mot gribbene på side 13.

Fremveksten av skruppelløse selskaper som tar for seg av fattige lands utdannings- og helsebudsjetter kan ikke fortsette. For å stoppe gribbefondenes videre rovdrift må en ny og uavhengig gjeldslettemekanisme på plass. Samtidig må man jobbe for et mer ansvarlig og regulert system for internasjonal utlån og lånoptak. Her hjemme har norske myndigheter denne høsten iverksatt tiltak på begge fronter. Spesielt gledelig var det da utviklingsminister Holmås annonserte at Norge vil gjennomføre en gjeldsrevisjon. Dette har SLUG kjempet for i en årrekke! Nå håper vi at resultatet av Norges initiativ setter et godt eksempel til etterfølgelse for andre kreditorer.

Hilsen Catharina Bu
Styreleder i Slett U-landsgjelda

Dr. Cephias Lumina

Foto: Saeima/Flickr

FN vedtar sterke retningslinjer på gjeld og menneskerettigheter

I juni i år ønsket FNs Menneskerettighetsråd sterke retningslinjer på gjeld og menneskerettigheter velkommen. I løpet av de siste to årene har Cephias Lumina, FNs ekspert på gjeld og menneskerettigheter samlet anbefalinger og tiltak som kan sikre at gjeldsforpliktelser ikke undergraver menneskerettighetene (særlig de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene). Rapporten til Lumina har blitt ønsket velkommen av de fleste, men motarbeidet av EU og USA.

Gribbefond nektes gevinst

I sommer ble gribbefondet FG Hemispheres krav om å kreve inn gammel kongolesisk gjeld blokkert av Storbritannias høyeste rettsinstans, Privy Council. Fondet hadde vunnet en rettsak mot et statseid kongolesisk selskap og kunne dermed kreve inn \$ 100 millioner som stammer fra lån gitt for flere tiår siden, før Kongo havnet i borgerkrig. Men Privy Councils avgjørelse snur dommen på hodet slik at Kongo slipper å betale. Avgjørelsen kan skape presedens for lignende saker.

IMFs gullprofitt går til lavrentelån

Rett for årsmøtene til Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF) annonserte IMF-sjef Christine Lagarde at resten av profitten fra fondets gullsalg i 2010 skal gå til lavrentelån for lavinntektsland. Dermed kan fondet opprettholde lavrenteordningen også etter 2014. Dette er positivt for land rammet av de globale nedgangstidene og som sårt trenger finansieringskilder. Men for å sikre utvikling, og for å unngå nye gjeldskriser, er det essensielt at disse lånene blir gitt på ansvarlig vis.

Kirkens Nødhjelp, Redd Barna, Changemaker og SLUG feirer at utviklingsministeren gir støtte til arbeidet med en ny gjeldslettemekanisme i FN.

Foto: SLUG

Norsk støtte til en ny gjeldslettemekanisme

På et sideseminar arrangert av SLUG og europeiske kollegaer i Tokyo annonserte utviklingsminister Heikki Holmås at Norge vil finansiere et treårig prosjekt i FN-konferansen om handel og utvikling. Prosjektet innebærer arbeid for en ny gjeldslettemekanisme og for implementeringen av de nylanserte «Prinsippene for ansvarlig utlån og låneopptak». Dette er viktig nå som gjeldsletteinitiativet for fattige gjeldstyngede land (HIPC) er i sin slutfase samtidig som fokuset til rike land er på ad hoc løsninger for eurolandene.

Et bedrøvelig jubileum

Den 20. august publiserte styreleder i SLUG Catharina Bu et leserinnlegg om at det er lite å feire 30 år etter Mexico gikk konkurs, noe som har blitt stående som starten på u-landsgjeldskrisa. Mexico ble etterfulgt av en rekke utviklingsland, og dermed ble 20. august 1982 stående som begynnelsen på u-landsgjeldskrisa. På 1990- og 2000-tallet brøt gjeldskriser ut i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Dagens krise i Europa er en dyster illustrasjon på at gjeldskriser er et strukturelt problem som ikke bare rammer utviklingsland. En av de grunnleggende årsakene til krisene er at det ikke finnes regler for ansvarlig utlån og låneopptak på tvers av grenser. Derfor har ikke utlånere blitt stilt til ansvar for den låneomanien vi har vært vitne til de siste tiårene.

Foto: SLUG

SLUG på årsmøtene til Verdensbanken og IMF i Tokyo

7. – 14. oktober deltok SLUG på årsmøtene til Verdensbanken og IMF i Tokyo. Mens banken og fondet rettet oppmerksomheten mot krisen i Europa kritiserte sivilsamfunnsorganisasjoner Verdensbankens moderniseringsagenda som innebærer en svekking av miljøhensyn og menneskerettighetshensyn ved utlån. SLUG kom med anbefalinger til banken for hvordan reformprosene kan bedres, og ga innspill til IMF's gjennomgang av lån til lavinntektsland, gjeldsanalyser og kondisjonalitet.

Hva er egentlig gribbefond?

Gribbefond saksøker fattige land og tømmer dem for store summer. Men hvordan foregår egentlig dette, og hvorfor blir de ikke stoppet?

Tekst: Stian Anda

Styremedlem i SLUG og leder for lokallaget i Oslo

En veldig enkel definisjon av gribbefond stammer fra fuglen de er oppkalt etter. Fondet agerer som en gribb og ser seg ut de svakeste ofrene som det presser penger ut av. I praksis skjer dette når lån som et land har tatt opp i en bank er i ferd med å bli klassifisert som råttent. Da er det ikke mer å hente av tilbakebetalinger, sett fra bankens ståsted. Banken kan så velge å selge lånet til en tredjepart for en billig penge, som ved hjelp av rettslige søksmål kan presse på for å sikre at en større del av lånet blir tilbakebetalt. Dermed får fondet en mye større gevinst enn det det betalte for å kjøpe lånet fra banken i utgangspunktet. Ofte krever fondene hele det opprinnelige lånebeløpet tilbakebetalt med høye forsinkelses- og strafferenter i tillegg.

Etter finanskrisen har gribbefondene begynt å sirkle seg inn mot land som Hellas¹ og Spania.² Dette underbygger tanken om at gribbefondene går etter land som sliter med gjeldsnebeta-

linger. Disse landenes lån blir tilgjengelige for gribbefondene når utlånerne er redde for at lånene de har gitt ikke vil bli tilbakebetalt, og dermed blir de villige til å selge gjeldsbrevene de holder til en billig pris. Et annet poeng er at bankene tradisjonelt sett har tenkt at søksmål bare vil forverre situasjonen og ødelegge for fremtidige investeringer i låntagerlandet. Derfor har gribbefond så å si vært ikke-eksisterende frem til midten av 1990-tallet.³

Hvorfor oppstår de?

Gribbefond opererer aldri som første långivere. Det vil si at gribbefond av natur ikke kommer inn i lånemarkedet for land eller private selskaper ikke klarer å overholde sine forpliktelser ovenfor utlåner, i de fleste tilfeller banker. En forutsetning for at fond skal engasjere seg i gribbefondsaktivitet er at de ser for seg en potensielt stor gevinst i det å få kjøpe lånene billig av utlåner, for deretter å kreve store deler av det originale beløpet tilbake, med renter.

Hvem tjener på det?

Det er stort sett bare gribbefondene selv som profiterer på såkalt gribbefondsaktivitet. Gribbefondseier Peter

Grossman hevder på sin side at slik virksomhet også gagnar de landene som får sine lån oppkjøpt og innkrevd. Argumentet er at det skapes større troverdighet blant investorer dersom de ser at noen vil kjøpe lånene deres selv om låntakerne skulle havne i betalingsvansker. Det er imidlertid svært lite belegg for denne påstanden.

Hvem taper?

Historien levner liten tvil om at det er landene som er ofre for gribbefondsoppkjøp som er de store taperne. Land som Liberia og Zambia har blitt tvunget til å betale store summer til gribbefond gjennom gjeldsnebetalinger som de har sluttet å betale ned på flere tiår tilbake. De store summene som landene må betale til gribbefond går på bekostning av investeringer i egen utvikling. Dette rammer ofte de svakeste i samfunnet.

Farer ved gribbefond?

En ulempe med gribbefond er at de kan undergrave gjeldslette gitt gjennom gjeldsletteinitiativene til IMF og Verdensbankens som HIPC og MDRI. Disse initiativene er i stor grad frivillige, i den betydning at private investorer ikke

må godta restrukturering av gjeldsbyrden. Dette gjør at de private gribbefondene kan gå inn i etterkant av en større gjeldssletteprosess i et land og kreve hele beløpet av sine utestående lån tilbakebetalt, og på denne måten undergrave det gjeldsslettearbeidet som er gjort.

Et annet problem er at det sterkt etablerte rettslige prinsippet om likebehandling av alle debitorer, gjør at et land ikke kan velge hvilke lån de vil tilbakebetale. Det går for eksempel ikke an å bare tilbakebetale de restrukturerte lånene, man må betale tilbake gjeld til alle debitorer.³ ■

1: Les mer om dette på side 10 i dette bladet.

2: Reuters 06.06.2012, Vulture funds smell blood from Spanish bank woes.

3: Kenneth Fukuda, «What Is a Vulture Fund?». The University of Iowa Center for International Finance and Development. <http://ebook.law.uiowa.edu/ebook/faqs/what-is-a-vulture-fund>

Peter Grossman

En gribbe eller ansvarlig investor?

Tekst: Ingrid Harvold Kvangraven
Politisk rådgiver i SLUG

I aviser verden over henges lederne av gribbefond ut som ondskapsfulle åtseletere som utnytter svake og fattige land for å tjene fete summer. Men i følge leder av Peter Grossman investeringsfondet, FG Hemisphere, er medias fremstilling misledende, skuffende og i noen tilfeller direkte feil.

I forbindelse med medieblesten rundt Kongo-caset (les side 10) skrev Grossman en lang pressemelding for å få klarhet i hva saken dreier seg om.¹ Som i alle politiske prosesser, er det viktig å forstå argumentene på begge sider for å skape endring og for å skjerpe egen retorikk og argumentasjon. Fordi vi mener det er viktig å «kjenne sine fiender» har vi valgt å gi Grossman litt plass i dette Gjeldsbrevet.

Grossman mener nemlig at de investeringene fondet hans foretar seg ikke er skadelige for de fattige. I forbindelse med Kongo-saken uttalte Grossman at søksmålet faktisk er «høyst gunstig for Kongo og for det kongolesiske folket». Argumentet er at å investere i frafalt gjeld:

- **Øker forutsigbarhet.**
Investorer i høyrisikomiljø som Kongo ønsker å gjøre investeringer hvis de vet at det finnes markeder for deres kontraktsmessige krav, selv når den politiske situasjonen blir ustabil. Å minimere risiko gjør det lettere å tiltrekke investorer.

- **Øker åpenhet rundt finansaktiviteter.**
Å gå i sømmene til regjeringens transaksjoner og kreve offentliggjøring av avtaler slik mange gribbefond gjør, har bidratt til økt åpenhet rundt hvordan landet forvalter naturressursene sine. De som tjener på dette er det kongolesiske folket, ettersom økt åpenhet gjør det lettere å sikre at naturressursene i landet blir forvaltet godt.

Grossman fremstiller altså sin virksomhet som noe som er gunstig for utvikling, ikke noe han gjør for å tjene penger. I pressemeldingen går han også løs på følgende myter:

Myte 1: Analogien til en gribbe er passende

I følge Grossman kjøpte ikke fondet hans Kongos gjeld fordi Kongo er fattig og gjelda skulle slettes. Altså gikk ikke FG Hemisphere for et «lett bytte». FG Hemisphere kjøpte opp gjelda fordi selskapet Energoinvest, den opprinnelige eieren av gjeldsbrevet, trengte likviditet. Da borgerkrigen i landet brøt ut risikerte de å gå konkurs.

– Det er riktig at FG Hemisphere fikk rabatt på gjelda, men det må man vel forvente ettersom den ikke hadde blitt betalt ned på nesten ti år? Deretter har det tatt over ti år å forsøke å løse gjeldstvistene, noe som har kostet FG Hemisphere over \$ 400 000 i juridiske kostnader, sier Grossman.

Myte 2: Gjelda går på bekostning av investeringer i helse og utdanning

Grossman understreker at de to utgiftene ikke har noe med hverandre å gjøre. Kongo er, som alle land i verden, beskyttet av såkalt «sovereign immunity». Dette vil si at man bare kan ►

WANTED!

For attempting to RIPOFF
the Congolese people!

Peter Grossman aka Vulture

He is attempting to charge the people of the Congo \$100 MILLION for a \$30 MILLION dollar DEBT he purchased for \$3MILLION illegally. Over 80% of the Congolese live off less than \$1 a day. Over 3 MILLION children under the age of 5 have died since 1996. 1400 people die DAILY in the CONGO due to the lack of basic human needs.

En anti-Peter Grossman plakate laget av protestbevegelsen Existence is Resistance

kreve penger fra Kongo som er ment å gå til kommersielle eller foretningsformål, ikke fra budsjetter for utvikling, bistand eller fattigdomsbekjempelse.

Myte 3: «Gribbefond» blir ikke med på gjeldsslette-initiativ for fattige land

FG Hemisphere har aldri bedt om å få gjelda tilbakebetalt i sin helhet, men når man går til retten saksøker man selvfølgelig for hele beløpet. Grossman har tidligere blitt enig med kongolesiske myndigheter om å få 66 % av gjelda tilbakebetalt. Da myndighetene ombestemte seg så ikke Grossman noe annet alternativ enn å gå til retten.

Myte 4: FG Hemisphere tok saken til Jersey på grunn av gribbefondslovgivning i England

Nei, sier Grossman. I følge ham startet rettsaken i Jersey et helt år før lovgivningen mot «gribbefond» kom på plass i England. Han påpeker at det likevel ikke er ulovlig å søke om å få en kontraktforpliktelse tilbakebetalt.

Grossmans argumenter fremstiller gribbefondsaktivitet som et slags vinn-vinn prosjekt, der alle parter har noe å tjene. Det er i hvert fall sikkert at investoren selv har noe å tjene: For et lån FG Hemisphere hadde kjøpt for \$3.3 millioner, krevde de inn mange ganger summen. Penger frigjort fra gjeldsslette som skulle blitt i landet kanaliseres over til banker i rike land. Det er vanskelig å se hva utviklingsland har å tjene på dette. ■

1: FG Hemisphere Associates responds to inaccurate and misleading media reports: www.fghem.com

DRC i gribbens klør

Tekst av: Catharina Bu
Styreleder i SLUG

Da den Demokratiske Republikken Kongo kvalifiserte for internasjonal gjeldsslette kvasset gribbefondet FG Hemisphere klørne. Fondet gikk til rettsak mot Kongo og krevde 100 millioner dollar for kongolesisk gjeld til Bosnia som FGH hadde kjøpt opp for 3,3 millioner noen tiår tilbake.

Gjeldsbrevet stammer fra en låneavtale kongolesiske myndigheter, med den kleptokratiske diktatoren Mobutu Sese Seko i spissen, inngikk med det jugoslaviske selskapet Ergoinvest på 1980-tallet. Lånet ble brukt til å bygge kraftlinjer i Mobutus hjemtrakter. Etter kun få år ble det klart at Kongo ikke klarte å tilbakebetale pengene. Deretter brøt det ut borgerkrig i begge landene, og mens krigene pågikk klarte FGH å skaffe seg rettighetene til å kreve inn lånet.

Til tross for at det britiske parlamentet i 2009 innførte en lov som skulle hindre gribbefond fra å gå til rettsak i britiske rettsaler, fant FGH et smutthull, nemlig skatteparadiset Jersey. FGH saksøkte det statlig eide kongolesiske gruveselskapet Gecamines for deres verdier i Jersey, og krevde at selskapet måtte tilbakebetale gjelden på vegne av kongolesiske myndigheter. FGH gikk også etter utenlandske selskap som handlet med Kongo, og krevde at disse skulle betale til FGH i stedet.

FGH vant først rettsaken i domstolen i Jersey, men Gecamines anket til Privy Council, Storbritannias høyeste rettsinstans og vant. I følge dommen er ikke Gecamines ansvarlig for kongolesisk gjeld, til tross for at det er et statseid selskap.

Undergraver gjeldsslette

FGHs sak mot Kongo viser at gribbefondene undergraver, og lever av, gjeldsslette. Når et land får gjeldsslette gjennom HIPC frigis penger som fondet benytter anledningen til å sette klørne i.

Noen hevder at kongolesiske myndigheters seier over gribbefondet er dyrekjøpt. Folket i Kongo vil antagelig ikke se noe til disse pengene, og systemet som tillot uansvarlig utlån og låneopptak er uendret. På den annen siden har saken ført til at Jersey i forrige måned la frem et lovforslag som vil kunne hindre gribbefond fra å føre rettsaker i domstoler på Jersey i fremtiden. I tillegg er det liten tvil om at avgjørelsen om å blokkere kravet vil føre til presedens i lignende saker.

Øya Jersey

Foto: Nicolas Raymond

Bare i utviklingsland, sa du?

Tekst: Nora Stendal Hansteen
Representerer PRESS i SLUGs styre

Mens Hellas er i dyp krise, har gribbefond benyttet muligheten til å tjene godt på å spekulere i gresk gjeld.

De fleste av Hellas' kreditorer måtte i mars ta til takke med å bare få 50% av gjelda Hellas skyldte dem tilbakebetalt. Gribbefondene, som holder over 6 milliarder euro av Hellas' gjeld, nektet imidlertid å bli med på dette. De vil ha gjelda tilbakebetalt i sin helhet.

Et eksempel på et slikt gribbefond er britiske Dart Management, et investerings fond basert på Cayman Islands. Storbritannia har vedtatt en lov som begrenser inndrivelsen av slik gjeld, men loven strekker seg ikke til skatteparadis som Jersey og Cayman Islands. Nå utnytter Dart Management Hellas' krise på det groveste.

Hittil har Dart Management mottatt 400 millioner Euro i betaling fra Hellas mens landet er i økonomisk krise. Jubilee Debt Campaign UK har nå en kampanje for å få slutt på at øyene tilhørende Storbritannia skal kunne brukes som instrument for gribbefondsspekulanter. Du kan lese mer om de britiske aktivistenes arbeid på side 13. ■

Foto: Rama

OVERSIKT OVER GRIBBEFONDSAKTIVITET

1989

1989: Verdensbankens gjeldsstrukturingsprogram (DRF) ble opprettet som et fond som skulle finansiere myndigheter som ønsket å kjøpe tilbake gjeld som var skyldt til eksterne, kommersielle kreditorer. De anbefalte på det sterkeste av myndigheter i utviklingsland ikke solgte gjeldsbrev til gribbefond.

2006

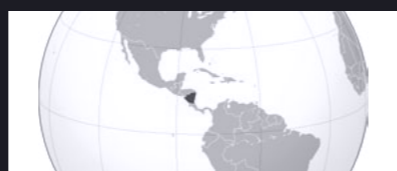

2006: Commonwealth Secretariat etablerte en «gjeldsklinikk» som tilbyr juridisk assistanse til HIPC-land som har problemer med gribbefond.

2007

2007: Norge betaler 100 millioner kroner for å kjøpe opp og slette hele Mosambiks kommersielle gjeld til fire private aktører.

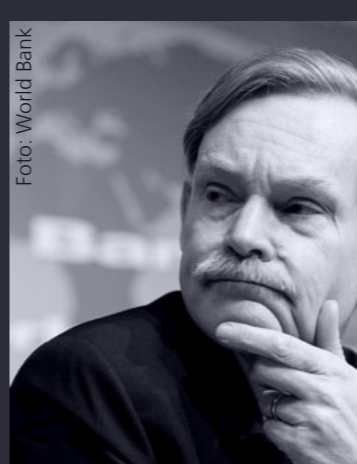

2007: Norge bidro til å slette Nicaraguas gjeld til gribbefond. 7 milliarder kroner av Nicaraguas private gjeld ble gitt til Verdensbankens «buyback»-operasjon. Norge var det største giverlandet til operasjonen med et bidrag på 60 millioner kroner.

2007: Gribbefondet Donegal International kjøpte gammel gjeld på 3 millioner pund og saksøkte zambiske myndigheter for 55 millioner pund. Forliket endte på 15 millioner pund.

2008

2008: I 2008 hadde DRF støttet 22 «buy-back»-operasjoner, og slettet mer enn 8 milliarder eksterne, kommersiell gjeld.

2008: EU-landene ble enige om ikke å selge gjeld fra de fattigste, mest gjeldstyngede landene (HIPC) til aktører som ikke er villige til å bli med på gjeldssletteavtaler.

2009

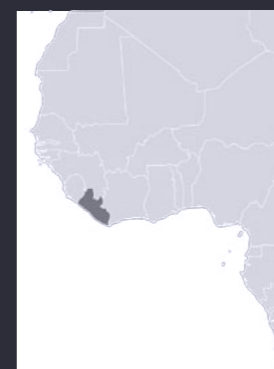

2009: En britisk domsavsigelse ga \$20 millioner til et gribbefond som saksøkte Liberia. President Ellen Johnson Sirleaf ba fondet om å «ha litt samvittighet og gi dette landet en pause». Fondet måtte ta til takke med \$1 million.

2010

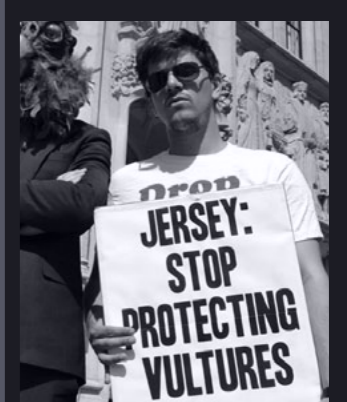

2010: Norge var med på å slette Liberias gjeld til gribbefond. Kravene fra gribbefondene Hamsah Investments og Wall Capital tilsvarer halvannet helsebudsjett for Liberia.

2010: Gribbefondet FG Hemisphere saksøkte DRC for en gjeld de hadde kjøpt for litt over \$3 millioner. I et intervju ble Grossman spurt om han mente det var rettferdig å kreve inn \$100 millioner og svarte: «Ja, det gjør jeg faktisk.»

2012

2012: Jersey legger frem et lovforslag som vil kunne hindre gribbefond i å føre rettsaker på Jersey.

HVORDAN BLI KVITT GRIBBENE?

Foto: Boston Public Library

mot Liberia for å kreve lånene tilbakebetalt. Kravene tilsvarte halvannet helsebudsjett for Liberia. Etter å ha hatt gribber hengende over gjelden sin i årevis, ble Liberia fri fra dette i desember 2010.

Banebrytende lov

Verdensbankens gjeldssletteprogram er en av løsningene som har blitt lansert. Gjennom dette initiativet har 22 land fått hjelp til å kjøpe opp kommersiell gjeld til en samlet verdi av 13,8 milliarder dollar. Det finnes også andre tiltak igangsatt for å bekjempe gribbene. I 2010 ble Storbritannia det første landet i verden til å vedta en lov mot gribbefond som profiterer på u-landsgjeld. I 2008 ble EU-landene enige om ikke å selge gjeld fra de fattigste, mest gjeldstyngede landene (HIPC) til aktører som ikke er villige til å bli med på gjeldssletteavtaler. I 2006 etablerte Commonwealth Secretariat en «gjeldsklinikk» som tilbyr juridisk assistanse til HIPC-land som har problemer med gribbefond. Disse initiativene bidrar til å motarbeide gribbefondenes destruktive virksomhet.

Gjennom gribbefondenes strategier avledes tiltrengt gjeldsslette bort fra de fattigste landene i verden og inn på noen rikes bankkonti. Vi er godt fornøyd med resultatet av operasjonen i Nicaragua og vil vurdere bidrag til slike operasjoner også i framtiden
– Erik Solheim

Gribber i skatteparadis

I en rapport fra 2008, skisserer Eurodad en rekke tiltak som kan gjøre det vanskeligere for gribbefond å operere. Rapporten foreslår et forbud, à la det Storbritannia nylig har innført. I tillegg foreslår Eurodad at Verdensbanken kan samle og offentliggjøre mer informasjon om gribbefondene og rettsakene som blir igangsatt – ikke bare de som gjelder HIPC-land, men også andre land. Dette kan bidra til å skape større oppmerksomhet rundt problemet. Dessuten er gribbefondsproblematikken sterkt knyttet til skatteparadisproblematikken: I 2008 var 14 av de siste 44 gribbefond-søksmålene utført av fond registrert i skatteparadis. Dette gjør det vanskelig for NGOer og andre aktører å faktisk vite noe om gribbefondene, fordi skatteparadisene tilbyr høy grad av økonomisk hemmelighet.

Et skritt i riktig retning

Til slutt tar Eurodad til orde for en åpen og upartisk gjeldsslettemekanisme. Nettopp fraværet av en internasjonal anerkjent, nøytral instans som kan ta beslutninger om hvilken gjeld som skal tilbakebetales og ikke, gjør at gribbefond kan operere slik de gjør. På dette feltet er det nå en viss bevegelse. Den rødgrønne regjeringen har sagt at den ville jobbe for opprettelsen av en slik mekanisme, men det har vært lite handling. Under Verdensbankens og IMF's årsmøter i oktober, erklærte imidlertid utviklingsminister Heikki Holmås at Norge skal finansiere en treårig studie om en ny global gjeldsslettemekanisme i FN-regi. Dette kan være et lite skritt på den lange veien mot en verden hvor utviklingsland ikke behøver å frykte gribbefond. ■

og slette fattige lands gjeld gjennom såkalte «buyback»-operasjoner. Da Nicaragua i 2007 ble truet med søksmål fra gribbefond som ville ha gjelden tilbakebetalt, bidro Norge med 60 millioner kroner til en operasjon i regi av Verdensbankens gjeldssletteprogram Debt Reduction Facility. Til sammen ble 7 milliarder kroner av Nicaraguas gjeld slettet, noe som tilsvarte 95 prosent av landets totale private gjeld. Daværende miljø- og utviklingsminister Erik Solheim var fornøyd med tiltaket.

– Gjennom gribbefondenes strategier avledes tiltrengt gjeldsslette bort fra de fattigste landene i verden og inn på noen rikes bankkonti. Vi er godt fornøyd med resultatet av operasjonen i Nicaragua og vil vurdere bidrag til slike operasjoner også i framtiden, sa Solheim.

Nektet å bli med på avtale

Det har blitt flere slike operasjoner. Til sammen har Norge bidratt til sletting av gjeld til gribbefond i seks land, senest i Liberia i 2010. Allerede i 2004 kjøpte Liberia opp store deler av sin kommersielle gjeld gjennom Verdensbankens gjeldssletteprogram. Landet kjøpte tilbake gjeld verdt 1,2 milliarder dollar for 38 millioner dollar. To fond, Hamsah Investment og Wall Capital, ville imidlertid ikke bli med på avtalen, og gikk i stedet til sak

Tekst: Line Madsen Simenstad
Styremedlem i SLUG

Norge hjelper land med å kjøpe tilbake gjeld fra gribbefond. Dette er et godt tiltak, men det finnes flere.

Regjeringen har en klar posisjon når det gjelder gribbefond. I statsbudsjettet kan vi lese at gribbefond «er med på å true fattige lands muligheter for utvikling og redusere effekten av gjeldssletting som er foretatt». Norge er med på å kjøpe opp

KAMPEN MOT GRIBBENE

Tekst: Gina Ekholt
Daglig leder i SLUG

Den nådeløse kampanjen til britiske Jubilee Debt Campaign (JDC) sikret britene en lov mot gribbefond. Men gribbefondet FG Hemisphere fant et smutthull på øya Jersey. Etter en lang rettssak vil ikke Jersey lenger være en brikke i gribbenes spill.

BOKS med tekst under bilde av Nick: Nick Dearden er leder i Jubilee Debt Campaign, en organisasjon som jobber for gjeldslette for fattige land. De krever 100 prosent slette av all ubetalbar og urettferdig gjeld.

Seierherrer

På kontoret til JDC i London har det dukket opp nok en grunn til å feire: I begynnelsen av oktober lanserte den lille kanaløya mellom Frankrike og England, kalt Jersey et lovforslag som skal forhindre at gribbefond får kjøre saken sin i deres domstoler. Jersey ble kjent for verden da de åpnet opp for at gribbefondet FG Hemisphere fikk ta opp saken sin i øyas domstol. FG Hemisphere krevde inn en milliongjeld de hadde kjøpt på biligsalg, fra et av verdens fattigste land, DR Kongo. Domstolen i Jersey dømte til fordel for gribbefondet, men storebror i nord fulgte nøye med: i august i år ble dommen blokkert av Storbritannias høyeste rettsinstans, Privy Council. At Jersey nå vedkjenner at et forbud mot gribbefond er nødvendig i kampen for en mer rettferdig, global økonomi, er den siste av mange seire JDC har feiret de siste årene.

– Vi begynte å arbeide for et forbud mot gribbefonds virksomhet i forbindelse med en sak i Zambia i 2007. Myndighetene ble fratatt retten til å fordele godene etter gjeldsletten fordi et gribbefond hadde kjøpt opp gjelda deres. Vi klarte ikke å stoppe saken, men fikk begrenset gevinsten gribbefondet hevdet de hadde krav på fra 55 til 15 millioner pund, sier leder i JDC, Nick Dearden.

Etter seieren i 2007 tok JDC opp kampen igjen i 2009. Denne gangen var det gribbene som hadde benyttet seg av desperasjonen som spredte seg etter finanskrisens utbrudd som stod for tur.

– I 2009 ble gribbefond et godt eksempel på hvor mye frihet investeringselskaper har fått, og hvor uetiske de var i stand til å være, sier Dearden.

Arbeidet gikk derfor ut på å belyse gribbefondenes uansvarlige oppførsel for den britiske befolkningen, parlamentarikere og regjering, og samtidig foreslå en løsning på problemet. I begynnelsen gikk arbeidet med en ny lovgiving tregt.

□ Vi trodde absolutt ikke at vi skulle få på plass en lov. Vi gjorde det mer for å mobilisere folk for en økonomisk reform; for å stanse finansinstitusjoner som så åpenlyst kunne stjele rikdom fra fattige land.

Labour med på laget

Men til JDCs overraskelse kom støtten rakst, og de første som sluttet seg til kampanjekravene deres var politikere fra det daværende regjeringspartiet Labour (det britiske Arbeiderpartiet). ▶

– Det som overbeviste oss til å fortsette kampen var da vi så hvor mange parlamentsmedlemmer vi fikk på et møte vi holdt i Parlamentet. Et parlamentsmedlem sa til og med at hun ville introdusere et lovforslag for å øke bevisstgjøringen i Regjeringen rundt problemet. De ønsket virkelig å gjøre noe med dette.

Ettersom kampanjen vokste fikk JDC støtte fra andre bistandsorganisasjoner, trosinstitusjoner og fagforeninger. Den britiske offentligheten var heller ikke så vanskelig å mobilisere. Nick sier at arbeidet som ble gjort lokalt for å opplyse befolkningen om problemet var spesielt viktig.

Og i 2010 kom gjen-nombruddet: 7. april godkjente det britiske parlamentet den såkalte Gribbefondloven (på engelsk: Debt relief (Developing Countries) Act) som forbød gribbefond å ta saken sin til britiske domstoler. Dearden understreker at det aldri ville blitt en lov hvis ikke det britiske folk hadde lagt press på sine egne parlamentarikere.

– Uten folkets engasjement ville vi aldri ha vunnet.

Et skritt på veien

Kampen mot gribbene har vært lang og motstanden har vært hard. Dearden forteller at det vanligste argumentet mot et forbud mot gribbefond er at det vil skremme investorer fra å kjøpe opp gammel gjeld på markedet, noe som vil føre til at det blir dyrere å låne ut penger. Med andre ord vil et forbud gjøre det enda vanskeligere for land å få lån. Dearden sier at

Det er ikke ofte at en frivillig organisasjon driver gateprotester mot selskaper den ene måneden blir belønnet med en lov som nesten avskaffer virksomheten til de samme selskapene den neste.
– The Earl of Sandwich 8. april 2010

dette kan være sant til en viss grad, og hvis JDC hadde fått den loven de egentlig ønsket seg kunne det ha økt lånekostnadene.

– Men det ville vært en pris verdt å betale, hvis det hadde betydning at lånene som ble gitt faktisk var mer rettferdige og ansvarlige, sier Nick.

JDC mener at utviklingsland må bli mindre avhengige av finansmarkedene dersom de skal utvikle seg i en demokratisk og selvstendig retning. Gribbefondloven er et skritt i riktig retning, men det er fortsatt en lang vei igjen.

På veien mot et internasjonalt forbud mot gribbefond må JDC smøre seg med tålmodighet. Selv om det endelig har kommet et lovforslag som forhindrer domstoler på Jersey i å behandle gribbefondsaker er det fortsatt uavhengige deler av det britiske kongedømmet, som Man og Guernsey

der gribbefond kan ta sin sak til domstolen. I likhet med Jersey kan disse øyene selv avgjøre hvilke lover de vil implementere, og i Man og Guernsey er ikke loven mot gribbefond foreslått. Nå forventer JDC at disse øyene også innfører den viktige Gribbefondloven.

– Denne kampanjen er en del av en større kamp mot den makten global finans har over menneskers liv. Vårt mål er å se at folk tar tilbake kontroll over sin egen økonomi og arbeider for en mer rettferdig verden. Jeg tror det vil ta tid, men det har aldri vært et mer passende eller presserende tidspunkt å kjempe for akkurat dette. ■

Nick Dearden er leder i Jubilee Debt Campaign, en organisasjon som jobber for gjeldsslette for fattige land. De krever 100 prosent slette av all ubetalbar og urettferdig gjeld.

FRA GATEPROTESTER TIL TWITTER

Da SLUG fikk gjennomslag for sletting av Skipseksporgjelda i 2006 var det etter en årrekke med demonstrasjoner utenfor Utenriksdepartementet. Vår siste politiske seier ble annonsert etter hundrevis av tweets om hvorfor gjeldsrevisjon er viktig.

I 20 år har Slett U-landsgjelda drevet tradisjonelt kampanjearbeid gjennom sanger, plakater og kostymer. Men i vår klatret vi ned fra barrikadene og tok kampropene fra bannere og inn i sosiale medier. Én god grunn for hvorfor gjeldsrevisjon er viktig ble tvitret til @SVHeikki hver dag sommeren 2012. "Ikke vær dvask – ta en gjeldsoppvask! @SVHeikki #gjeldsrevisjon" lød vår første tweet, og og resten av sommeren fulgte gode grunner for å rydde opp i gamle utlån som perler på en snor. I stedet for å ta turen ned til Finansdepartementet tvitret vi: "Synd Sigbjørn Johnsen ikke er på Twitter. #Gjeldsrevisjon angår jo @Finansdep også."

I våre sweet tweets var det klar tale: Regjeringen var på overtid for å gjennomføre en gjeldsrevisjon. Til tross for fleipete formuleringer tok ministeren poenget, og 15. august var kampanjen offisielt en suksess: @SVHeikki annonserte at Norge skal gjennomføre en gjeldsrevisjon, og med et blunk viste han til hardt Twitter-press.

- #1 Ikke vær dvask, foreta en gjeldsoppvask!
- #2 Norge har ikke en samstemt utviklingspolitikk før vi har ryddet opp i gamle utlån.
- #3 #Gjeldsrevisjon. Fordi framtida ikke bygges på dårlige lån.
- #5 Godt gjort er bedre enn godt sagt. På tide å gjøre ord til handling
- #9 Det vi ikke vet kan utviklingsland ha vondt av
- #10 Fordi SLUG har funnet rester av illegitim gjeld i Norges utlånsportefølje
- #12 Fordi det er viktig med rent mel i posen.
- #16 Fordi det ikke bare er utviklingsland som kan gjøre dårlige vurderinger.
- #20 @SVHeikki, vær rask, foreta en gjeldsoppvask!
- #24 Rester av illegitim gjeld bør være motivasjon for #Gjeldsrevisjon.
- #26 Det handler ikke om veldedighet, det handler om rettferdighet.
- #28 Tre år er nok, @SVHeikki! Gjennomfør en gjeldsoppvask.
- #31 Like viktig som mosjon: foreta en #Gjeldsrevisjon!
- #35 Nå legger vi tvitringen til side og møter heller @SVHeikki i person for å snakke om #Gjeldsrevisjon.

EN SEIER FOR SLUG: GJENNOMSLAG FOR GJELDSREVISJON

Tekst: Gina Ekholt
Daglig leder i SLUG

15. august ble den norske gjeldsbevegelsen servert bløtkake av utviklingsminister Heikki Holmås, som annonserte at Norge vil gjennomføre en gjeldsrevisjon. Dette var en historisk dag for den norske gjeldsbevegelsen, som har jobbet for dette i lang tid.

En norsk gjeldsrevisjon, altså en gjennomgang av utviklingslands gjeld til Norge, er nødvendig for å undersøke om Norges utlånspraksis har vært ansvarlig. Dette blir første gang et kreditorland gjennomfører en gjeldsrevisjon, og det vil dermed kunne skape presedens internasjonalt.

Norge skrev også historie da daværende utviklingsminister Erik Solheim slettet gjelda etter Skipseksportkampanjen i 2006 på bakgrunn av kreditors medansvar for feilslått utviklingspolitikk. Gjeldsrevisjonen er en naturlig forlengelse av Norges arbeid for kreditors medansvar. I tillegg til å avdekke illegitim gjeld vil funnene i revisjonen kunne bidra til å bedre norsk utlånspraksis, og dermed også forhindre oppbyggingen av ny illegitim og ubetalbar gjeld.

De siste årene har Norge også kjempet på internasjonal arena for å øke kreditors medansvar, blant annet gjennom støtte til utarbeidelsen av prinsipper for ansvarlig utlån og låneopptak i FN. Til gjeldsslettesamfunnets store glede er det disse prinsippene som norske utlån skal måles opp mot, i tillegg til nasjonale retningslinjer. SLUGs studie av Indonesias gjeld til Norge fra 2009 viser at det finnes gjeld i Norges utlånsportefølje som stammer fra lån som ikke skulle vært gitt. Det blir nå spennende å se hvordan FNs retningslinjer anvendes, og vi håper at revisjonen vil komme til samme konklusjon som SLUG når det gjelder Indonesias gjeld til Norge.

Regjeringen har gitt SLUG og andre organisasjoner mulighet til å gi innspill til arbeidsbeskrivelsen for hvordan gjeldsrevisjonen skal utføres. I skrivende stund venter vi på at jobben skal bli lagt ut på anbud internasjonalt. Tidsrammen for gjennomgangen er satt til ett år, så her gjelder det å holde et øye med prosessen! ■

Heikki Holmås tilbyr gjeldsrevisjon og deilig kake.

Foto: SLUG

SLUG

Kontakt oss på slug@slettgjelda.no. Du kan også støtte SLUG økonomisk – bli støtte-medlem selv eller gi bort støttemedlemskap til noen i gave. Les mer om støttemedlemskap på www.slettgjelda.no/gjeldssletter

Gjennom å bli gjeldssletter er du med og støtter SLUGs arbeid for en mer rettferdig verden. En rettferdig verden kan ikke oppnås uten å forandre på strukturene som skaper urettferdigheten.

Siden 1994 har SLUG, sammen med sine over 40 tilsluttede organisasjoner, fått Norge til å være en aktiv pådriver for gjeldsslette og nå i senere tid slette av illegitim gjeld. Gjelda etter skipseksportkampanjen på slutten av 70-tallet ble endelig slettet i 2006 av Erik Solheim. «Det hadde aldri gått uten dere,» sa han på pressekonferansen til SLUG og resten av gjeldsbevegelsen.

Det aller meste av SLUGs arbeid blir gjennomført av frivillige, og vi får gjort mye med knappe økonomiske ressurser. Hver eneste krone som kommer inn vil bidra til å styrke det politiske arbeidet vårt.

Slett U-landsgjelda (SLUG) er en nettverksorganisasjon med over 40 tilsluttede organisasjoner. Aktivister og støttespillere sprer informasjon til opinion og beslutningstakere, og arbeider opp mot regjering og storting for å sette gjeld på dagsorden. SLUG spiller en viktig rolle også internasjonalt, som en del av den globale gjeldsbevegelsen.

SLUGs krav

Utgangspunktet for SLUGs arbeid er følgende krav og prinsipper, støttet av de tilsluttede organisasjonene:

1. Umiddelbar sletting av all illegitim gjeld, og all gjeld som ikke kan betjenes uten at det går på bekostning av grunnleggende menneskerettigheter.
2. At gjeldsslette og nye lån ikke betinges av kondisjonaliteter som undergraver demokratiske prosesser.
3. At alle typer utlån underlegges retningslinjer for ansvarlig finansiering.

Kravene må gjennomføres etter følgende prinsipper:

- Sletting av gjeld skal ikke redusere bistanden.
- Hensikten med gjeldsslette er fattigdomsbekjempelse, samfunnsutvikling og å styrke demokrati og selvbestemmelse i land i Sør. Det må være åpenhet og innsyn rundt bruken av midlene.
- Gjeldssletting må sees i sammenheng med større strukturelle og institusjonelle endringer på globalt nivå som skaper jevnere maktforhold mellom nord og sør, samt forhindrer nye gjeldskriser.
- Det er to parter i enhver låneavtale. Tvister om tilbakebetaling skal løses av en nøytral tredjepart.

Medlemsorganisasjoner: Alternativt nettverk, Arbeidernes Ungdomsfylking, ATTAC, Caritas Norge, Changemaker, Delta Internasjonalt, Det Norske Misjonsselskap, Det Norske Misjonsselskaps Ungdom, Europeisk Ungdom, Fagforbundet, Fellesrådet for Afrika, Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier (FIVAS), FORUT, Framtiden i våre hender, Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (IKFF), KFUK-KFUM Global, Kirkens Nødhjelp, KRFU, Kvekerne, Kvinnefronten, Korsvei, Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG), Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, Miljøpartiet De Grønne, Natur og ungdom, Networkers South North, Norges KFUK/KFUM, Norges kristelige studentforbund, Global Info i Norges Kristne Råd, Norges unge katolikker, Norsk Folkehjelp, Norsk Misjons Bistandsnemnd, Norsk sykepleierforbund, Norges Katolske Kvinneforbund, Operasjon Dagsverk, PRESS, Redd barna, Rød ungdom, SAIH, Senterungdommen, SOS-rasisme, Studieforbundet Solidaritet, Sosialistisk ungdom, Spire, U-landsforeningen Svalene, Utdanningsforbundet, Utviklingsfondet

Utgitt av Slett U-landsgjelda

SLUG

Kirkegata 5

0153 Oslo

slug@slettgjelda.no

www.slettgjelda.no

Gjeldsbrevet kommer ut to ganger i året. Bestill abonnement på www.slettgjelda.no eller ta kontakt med SLUG. Det er gratis!

Ansvarlig redaktør: Gina Ekholt

Redaktør: Catharina Bu

Layout og design: Christer M.L. Bendixen, fortelle.no

Trykksaken er blitt til med midler fra Norad.

Innholdet i artiklene reflekterer forfatterens syn og er ikke nødvendigvis representativt for SLUG eller SLUGs tilsluttede organisasjoner.

Forsidebilde: Mark Rosen

Trykk: Groset™